

HISTORIA SZKOŁY POWSZECHNEJ

W MĘDRZECHOWIE DO 1939 r.

Szkoła Ludowa w Mędrzechowie powstała w 1849 r., początkowo jako filialna. W 1874 r. była tu szkoła parafialna, a jako nauczyciel pracował w niej Marceł Zaremba - kapelan przy kaplicy kościelnej w Mędrzechowie. W rok później szkoły już nie było, a w 1876 r. została utworzona szkoła jednoklasowa, lecz z braku funduszy na pensje nauczyciela praktycznie nie istniała. Przez następne cztery lata funkcjonowała tu szkoła niezorganizowana, a potem filialna. Uczył w niej ksiądz M. Zaremba. Od 1888 r. szkoły nie było, chociaż orzeczeniem z 22 IV 1885 r. Rada Szkolna Krajowa powołała do życia dwuklasową szkołę ludową etatową. Orzeczenie to jednak nie zostało zrealizowane z powodu braku odpowiedniego budynku. Wreszcie w roku szkolnym 1888/89 udało się uruchomić szkołę jednoklasową.

W roku szkolnym 1888/89 z powodu braku pomieszczenia otwarto tylko jedną klasę, do której zapisano około 200 dzieci. Pierwszym nauczycielem, a zarazem tymczasowym kierownikiem został Bolesław Jasiński z roczną pensją 300 złr i 50 złr dodatku za kierownictwo. Do szkoły uczęszczały dzieci z gmin Mędrzechów, Kupienin i przysiółka Brzeźnica od Toni. W kosztach utrzymania szkoły i nauczyciela obok gminy Mędrzechów partycypowała gmina Kupienin w wysokości 90 złr na rok.

W pierwszym okresie do Rady Szkolnej Miejscowej należeli: Józef Maziarski, administrator dóbr dworskich w Mędrzechowie - jako przewodniczący, dr Witold Kluczycki, lekarz dworski — jako zastępca, członkami zaś byli: Szczepan Nadolski, dr Michał z Kupienina, Stanisław Fijał i

Antoni Kosiarski z Mędrzechowa. Drugim nauczycielem obok kierownika został mianowany przez Radę Szkolną Okręgową Roman Sygnarski z płacą roczną 200 złr. W początkowym okresie działania szkoły była ona zamknięta na okres trzech tygodni od 29 grudnia 1890 r. do 17 stycznia 1891 r. z powodu epidemii odry. Nadzór nad szkołami powiatu dąbrowskiego sprawował Inspektor Szkolny Okręgowy Nowicki, a 16 maja 1889 r. szkołę w Mędrzechowie wizytował Stanisław Olszewski - Krajowy Inspektor Szkolny.

Gmina Mędrzechów pokrywała część pensji rocznej nauczyciela miejscowej szkoły. Corocznie płaciła 150 złr do 1894 r., kiedy to obniżono tę kwotę do 101 złr. Obok gmin, opiekun małoletnich właścicielek dóbr w Mędrzechowie nr. Andrzej Potocki z Krzeszowic zobowiązał się do opłaty pensji nauczyciela w Mędrzechowie 359,56 złr rocznie przez 15 lat (od I czerwca 1896 r. kwota ta wynosiła 375 złr).

Szkoła nie posiadała swojego budynku. Jedna klasa i mieszkanie dla nauczyciela starszego oraz grunt, na którym stoi budynek należały do właścicielek dóbr w Mędrzechowie i Katarzyny z Branickich Potockiej. Natomiast pomieszczenie dla drugiej klasy oraz mieszkanie dla drugiego nauczyciela (jedna izba mieszkalna + kuchnia) wynajmowała gmina za kwotę 50 złr od osoby prywatnej.

Kwestią sporną jest fakt odejścia Gminy Kupienin od związku szkolnego w Mędrzechowie. Kronika szkolna w Mędrzechowie wspomina o dacie 2 X 1894 r., natomiast protokół Rady Gminy w Kupieninie z dnia 23 VI 1890 r. mówi „/.../ w celu potwierdzenia uchwały Komitetu szkolnego w Mędrzechowie w dniu 17 czerwca 1890 r. Rada uchwała, że jednogłośnie zgadza się na wyłączenie gminy Kupienin ze związku szkolnego w Mędrzechowie, a utworzenie nowej szkoły w gminie Kupienin, tudzież uchwała pensję 90 złr". W następnych protokołach z tego roku zaznaczono przebudowę karczmy na szkołę i za-planowano w wydatkach budżetu gminnego na 1891 r. kwotę 150 złr na pensję nauczyciela. Tak więc wydaje się prawdopodobne, że już w 1891 r. dzieci z gminy Kupienin nie uczęszczały do szkoły w Mędrzechowie. Rok następny przynosi też zmianę dla tymczasowego kierownika szkoły B. Jasińskiego, gdyż zostaje on mianowany 30 IX 1892 r. stałym kierownikiem dwuklasowej szkoły w Mędrzechowie. Kierownikiem szkoły pozostaje do I grudnia 1898 r., kiedy to na jego miejsce zostaje powołany jako tymczasowy kierownik szkoły Józef Bronisław Szado, przybyły z Żelazówki. 29 IV 1899 r. Rada Szkolna Krajowa mianowała stałym kierownikiem szkoły w Mędrzechowie Jana Nowaka, nauczyciela z Delastowic. W tym czasie rozpoczyna się w szkole dopełniający kurs rolniczy. Kierownikiem szkoły przez okres prawie jednego roku, tj. od I II 1901 r. do stycznia 1902 r. zastępuje Elżbieta Strońska, nauczycielka z Gręboszowa, gdyż J. Nowak przebywał na kursie rolniczym w Suchodole koło Krosna. 3 III 1903 r. Rada Szkolna Miejsca uznana za konieczne wybudowanie nowego budynku szkoły. Decyzję tę przyspiesza fakt, że w 1905 r. upływał termin wynajmu budynku szkolnego. Wzrastała także liczba dzieci, których w 1903 r. w wieku szkolnym było 400 i należało wynająć trzecią salę dla celów szkolnych. Rada

Szkolna Okręgowa zwróciła się do gminy w Mędrzechowie, aby oddała jedną salę w domu gminnym z dniem I VIII 1903 r.

Sprawa budowy szkoły nie została zarzucona, gdyż 24 VIII 1905 r. Rada Szkolna Krajowa stwierdza, że jest gotowa przyznać Gminie Mędrzechów zryczałtowany zasiłek z funduszu szkolnego krajowego w kwocie 10000 koron na budowę szkoły pod warunkiem, że gmina wraz z przysiółkiem Brzeźnica od Tonią oraz obszar dworski zobowiąże się wybudować budynek szkolny o czterech salach naukowych i mieszkaniu dla nauczyciela. Już 19 XI 1905 r. Rada Szkolna Krajowa podjęła decyzję budowy w Mędrzechowie szkoły murywanej o czterech salach lekcyjnych i mieszkaniu dla kierownika szkoły. Planowano przeznaczyć na ten cel ponad 23235 koron

30 X 1906 r. przewodniczący Rady Szkolnej Miejscowej, a zarazem naczelnik gminy w Mędrzechowie Michał Fijał zakupił od Marii z Michałowskich Łepickiej parcelę budowlaną dla przyszłej szkoły. Na parceli tej znajdował się: murowany dom o „ośmiu ubikacjach i korytarzu ze stajnią, wozownią, piwnicą i wychodkami”. W 1907 r. Rada Szkolna Krajowa postanowiła przeznaczyć 10000 koron na szkołę.

Mimo że szkoła nie posiadała jeszcze swojego budynku, gdyż zakupiony dopiero remontowano, nie zaprzestała działalności. 29 XI 1906 r. Kancelaria Główna hr. Tarnowskiego w Dzikowie prolonguje wygasłą z dniem I IX 1905 r. umowę użytkowania ogrodu i 3 ubikacji w budynku Kapelani! W Mędrzechowie na rzecz szkoły do 7 II 1907 r. W roku szkolnym 1907/08 kancelaria hr. Tarnowskiego przedłużyła wynajem 2 sal w Kapelani! pod warunkiem, że czynsz w kwocie 300 koron zostanie wypłacony przez Radę Szkolną Miejscową do rąk księdza Walentego Szczepanika w dwóch półrocznych ratach. Kancelaria zastrzegła sobie, „aby spokój na Kapelani! ze strony dziatwy szkolnej i jej kierowników nie był zakłócony ze względu na stan zdrowia kś. Kapelana”.

W 1912 r. szkoła zostaje placówką czteroklasową.

W 1914 r. z początkiem jesieni wkroczyły na teren Mędrzechowa i zajęły budynek szkoły wojska rosyjskie. Rosjanie przebywali tam aż do maja 1915 r. Zniszczyli podłogi, urządzenia szkolne i piece. Aby rozpocząć normalną naukę, trzeba było przystąpić do gruntownego remontu budynku. Uległ on opóźnieniu z powodu epidemii ospy wietrznej w czerwcu i lipcu 1915 r.

W 1917 r. biskup tarnowski podejmuje decyzję o wydzieleniu z parafii Bolesław kościoła filialnego w Mędrzechowie. Mianuje trzeciego wikarego ks. Franciszka Łąckiego ze stałą siedzibą w Mędrzechowie i z poleceniem organizowania przyszłej parafii oraz budowy kościoła parafialnego.

Rok 1918 przynosi Polsce upragnioną wolność. Nowa rzeczywistość przynosi też nowe zadania. Zmienia się ustrój szkolny i nazewnictwo. W Mędrzechowie pracuje nadal poprzedni kierownik i dawne grono nauczycielskie. Od 7 III do 7 VI 1922 r. kierownik szkoły otrzymuje urlop zdrowotny, decyzją Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie z dnia 10 IV 1922 r. W tym samym roku wyjeżdża z Mędrzechowa ks. Łącki, a na jego miejsce zostaje mianowany ks. Ludwik Pilch. On też uczy religii w szkołach. Zmiana stopnia organizacyjnego szkoły na trzyklasowy nastąpiła I IX 1926 r. decyzją Kuratorium O.S. w Krakowie. W roku szkolnym 1928/29 z powodu bardzo ciężkich mrozów (do 40 stopni Celsjusza) szkoła była chwilowo zamknięta.

Nowym proboszczem, uczącym zarazem religii w szkołach w Mędrzechowie i Kupieninie został w październiku 1929 r. ks. Wojciech Papież. W roku szkolnym 1930/31 kierownikiem szkoły zastępuje Józef Wardzala, gdyż Jan Nowak otrzymał urlop zdrowotny.

Za staraniem ks. Papieża w 1930 r. założono w Mędrzechowie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej, a w październiku 1931 r. Związek Strzelecki, któremu Rada szkolna Powiatowa zezwoliła na używanie jednej z sal szkolnych jako świetlicy. Poświęcenie tej sali odbyło się 23 I 1932 r. z udziałem zaproszonych gości i miejscowej ludności.

I IV 1931 r. Jan Nowak zostaje przeniesiony w stan spoczynku. Kuratorium w lipcu 1931 r. ogłasza konkurs na stanowisko kierownika szkoły w Mędrzechowie. Nowym kierownikiem zostaje I VIII 1932 r. Ludwik Minor. W 1932 r. wchodzi w życie nowa ustawa szkolna. Na mocy tej ustawy szkoła w Mędrzechowie zostaje szkołą publiczną II stopnia.

Nowy kierownik szkoły był wcześniej kierownikiem 2-klasowej publicznej szkoły po-wszechnej w Kupieninie. Po przejściu do Mędrzechowa stwierdził dość duże zniszczenie budynku szkolnego. Brak było również ogrodzenia szkoły. Zanedbana była kancelaria szkolna. Brak było metryk, księgi sanitarnej, kroniki szkolnej. Wszystkich prac kancelaryjnych podjął się nowy kierownik. Rada Szkolna Miejskowa rozpoczęła remont budynku: naprawiono tynki, schody wejściowe, część dachu, wprawiono kilka szyb, pobielono i oczyszczono cały budynek wewnątrz. W pokojach naprawiono podłogi, w mniejszym pokoju przestawiono piec, w większym

wybudowano piec kaflowy. Ogrodzono budynek szkolny.

Na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 4 VII 1933 r. gmina Mędrzechów znalazła się jako okręg szkolny w obwodzie tarnowskim.

W lipcu 1934 r. rejon nasz został zalany przez wody Dunajca i Wisły. 20 VII w niektórych miejscach woda sięgała do 2 metrów. Szkoła oblana była z trzech stron, ale w budynku wody nie było, gdyż położona jest w najwyższym punkcie Mędrzechowa. Przed budynkiem szkolnym na drodze woda sięgała 1,5 m. Zniszczeniu uległ jedynie ogród szkolny. Szkoła służyła okolicznej ludności za schronienie przez cały okres powodzi. Tutaj też dokonywano zrzutów żywności z samolotów. Pomoc rządu dla tego rejonu trwała przez cały rok, zakończyła się dopiero I VII 1935 r.

W roku szkolnym 1934/35 prowadzono w szkole akcję dożywiania dzieci. Zaopatrzone wszystkie dzieci, łącznie z przedszkolnymi w obuwie. Dzieci w wieku szkolnym otrzymały bezpłatnie podręczniki i przybory szkolne.

Z dniem I IV 1935 r. gmina Mędrzechów stała się tzw. gminą zbiorową, obejmując 12 wsi: Mędrzechów, Kupienin, Odmęt, Wójcina, Delastowice, Laskówka Delastowska, Skrzyńska, Wólka Mędrzechowska, Radwan, Dąbrówki Breńskie, Grądy, Wólka Grądzka. Gmina miała pod swoją pieczęć osiem publicznych szkół powszechnych. Ważnym i smutnym zarazem wydarzeniem roku 1935 była śmierć Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. W każdej parafii odprawiono Msze św. za duszę Marszałka, w takiej mszy uczestniczyli także uczniowie i nauczyciele szkoły w Mędrzechowie.

Przy szkole w roku szkolnym 1935/36 działało w wynajętym domu przedszkole, później w jednej z sal szkolnych. Przedszkole to prowadziła nauczycielka Zofia Srocanka. Ona też w okresie od 20 VI do 20 VII 1936 r. prowadziła półkolonie w budynku szkolnym z 30 dziećmi w wieku przedszkolnym.

23 VIII tegoż roku obchodzono w Mędrzechowie uroczystość poświęcenie pomnika poległych w I wojnie światowej oraz wojnie polsko-rosyjskiej. W wojnach tych poległo 38 osób z tej miejscowości. Nazwiska ich wyryto na płycie pomnikowej. Sam pomnik został wykonany z kamienia szydłowieckiego w pracowni Antoniego Musiała z Tamowa. Koszt tego pomnika

wynosił 1200 zł.

Szkoła w Mędrzechowie nie posiadała biblioteki, dopiero kierownik Minor rozpoczął jej tworzenie. Początek biblioteki dało 38 tomików kupionych za kwotę 46 zł w roku szkolnym 1936/37. W późniejszych latach zasób biblioteki stale się powiększał.

W roku szkolnym 1936/37 uczęszczało 183 dzieci. Podobnie jak w poprzednim roku, również w 1937 w budynku szkoły prowadzono półkolonię, do której zapisanych było 50 dzieci w wieku przedszkolnym. W 1937 r. półkolonię prowadziła bezrobotna nauczycielka Zofia Furgałówna. Półkolonia była finansowana przez Wydział Powiatowy w Dąbrowie Tarnowskiej. Od 27 X 1937 r. na okres dwóch tygodni zamknięto szkołę z powodu epidemii odry.

Kierownik szkoły i jedna z nauczycielek otrzymali od Inspektoratu Szkolnego dyplomy i medale za długoletnią służbę nauczycielską. Kierownik otrzymał Srebrny Medal, a Janina Rozkrut - Brązowy. Była to decyzja z 21 XI 1938 r.

Przy tutejszej szkole od I XII 1938 r. zorganizowano kurs dokształcający wieczorowy dla przedpoborowych, na który uczęszczało przeciętnie 12 osób. 13 IV 1939 r. kurs ten zakończono, prowadzili go miejscowi nauczyciele. 9 V 1939 r. odbył się w Bolesławiu egzamin końcowy dla słuchaczy tegoż kursu. Zdało go 12 osób i otrzymało świadectwo równo-znaczne z ukończeniem publicznej szkoły powszechnej 7-klasowej. Rok szkolny 1938/39 zakończył się 21 czerwca nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

Z końcem sierpnia 1939 r. rozpoczęto remont wewnątrz budynku. Prace te były ostatnim faktem zarejestrowanym przez kierownika szkoły Ludwika Minora do czasu wybuchu wojny. Kronika szkoły jest kontynuowana przez okres wojny i po wojnie aż do czasów dzisiejszych. Przez szkołę przewinęły się setki uczniów, a także kilku nauczycieli, których tu nie wymieniłem. Faktem jest, że były to osoby, które potrafiły zaszczepić młodzieży zapal do zdobywania wiedzy.

Wyrazem tego pędu do nauki była działalność Rad Szkolnych Miejsowych, które z pełnym poświęceniem zajmowały się problemami szkoły i jej nauczycieli. Przewodniczącymi tych Rad od samego początku szkoły były następujące osoby: w 1888 r. Józef Maziarski - administrator dóbr mędrzechowskich, 1896 r. dr Witold Kluczycki - lekarz dworski, a zarazem naczelnik gminy

Mędrzechów, w 1901 r. ks. Mateusz Sienkiewicz, miejscowy kapelan, w 1902 r. dr Sabin Garbusiński, lekarz dworski, w 1905 r. Michał Pijał - naczelnik gminy, w 1909 r. ks. Wojciech Młyniec - proboszcz parafii z Bolesławia, w 1918 r. ks. Franciszek Łącki, w 1921 r. Władysław Świątek, w 1924 r. Józef Jasak, a w 1930 r. Władysław Gryszówka.

autor: mgr Ziętara Stanisław- opracowanie własne na podstawie kronik, wspomnień i źródeł wydanych.

wszelkie prawa autorskie zastrzeżone,

kopiowanie, wykorzystywanie w innych publikacjach za zgodą autora

